

ЕКОЛОГІЧНЕ І ЗЕМЕЛЬНЕ ПРАВО

УДК 342.4:349.6 (477)

DOI <https://doi.org/10.32837/pyuv.v0i4.622>*М. М. Сірант**orcid.org/0000-0002-9393-2397**доцент кафедри конституційного та міжнародного права
Навчально-наукового інституту права, психології та інноваційної освіти
Національного університету «Львівська політехніка»*

ГАРАНТІЇ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА НА СПРИЯТЛИВЕ НАВКОЛИШНЄ ПРИРОДНЕ СЕРЕДОВИЩЕ

Постановка проблеми. Право на сприятливе навколишнє середовище можна віднести до групи соціальних прав людини. Це право пов'язане з іншими наявними системами прав. За правовою природою це право пов'язано з правом людини на життя, з правом людини на охорону здоров'я. Це зумовлено тим, що права людини на життя та права людини на охорону здоров'я пов'язані з правом на сприятливе навколишнє середовище, маючи однозначний предмет, способи регулювання права. У зв'язку з реалізацією Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії та їхніми державами-членами, з іншої сторони, необхідно вивчити гарантії реалізації права на сприятливе навколишнє середовище, наявні в національній юридичній науці.

Метою статті є дослідження гарантій реалізації права на сприятливе навколишнє середовище.

Стан дослідження проблеми. Проблематику гарантій реалізації права на сприятливе навколишнє природне середовище підіймали в наукових працях учені-юристи В.Б. Авер'янов, О.Ф. Андрийко, О.М. Бандурка, Ю.П. Битяк, Л.П. Василенко, В.В. Галунько, В.М. Гаращук, О.П. Гетманець, А.П. Гетьман, І.В. Драган, В.С. Дудюк, О.С. Заржицький, В.Г. Ковальчук, Т.О. Коломоєць, В.К. Колпаков, Б.А. Кормич, О.В. Кузьменко, О.Я. Лазор, В.Я. Малиновський, А.Ф. Мельник, О.І. Миколенко, Н.М. Нестеренко, І.О. Онищенко, В.В. Сокуренько, С.Г. Стеценко й інші.

Виклад основного матеріалу. Гарантії реалізації права на сприятливе навколишнє природне середовище стали однією з умов здійснення державної політики у сфері екології, що знаходить відбиття в галузевих документах довгострокового планування. Без гарантій реалізації названого права неможливо забезпечити стійкість екологічного правопорядку й охорони здоров'я людей навіть у разі відсутності шкідливого впливу природних умов. Однак без участі держави в процесі

формування системи гарантій права на сприятливе навколишнє середовище забезпечення в реальній дійсності неефективно. Гарантії реалізації права на сприятливе навколишнє середовище не тільки припускають дієву, гармонійну, упорядковану співпрацю громадянського суспільства й держави, а й мають на увазі поєднання засобів та умов для реалізації такого права.

Систему гарантій забезпечення екологічних прав громадян України визначено в статті 10 закону «Про охорону навколишнього природного середовища», який забезпечив комплексне регулювання екологічних відносин з урахуванням чинної природоохоронної практики України й міжнародного досвіду в цій сфері [1, с. 104].

Серед правознавців немає єдиної класифікації гарантій реалізації права людини на сприятливе навколишнє середовище. У навчальній літературі виділяють загальні та юридичні гарантії. Загальні гарантії містять: матеріальні або економічні, політичні або ідеологічні, духовно-культурні або соціальні гарантії. Економічні гарантії права представляють матеріальний простір, де безперешкодно переміщуються фінансові кошти, існує конкуренція та свобода господарської діяльності, визнаються та захищаються всі види власності, передбачені чинним законодавством. Економічні гарантії права здійснюють належне партнерство між громадянином і публічними органами, виробником і споживачем. Економічні гарантії належать до значущих чинників реалізації права на сприятливе навколишнє середовище.

Гарантії більшою мірою присутні не в правовій, а в матеріальній дійсності.

Аналіз наукових позицій вчених у сфері адміністративного й екологічного права показав, що складовою частиною економічних гарантій права на сприятливе навколишнє середовище може виступати екологічна експертиза, проведена з метою забезпечення оптимального рівня користування природними ресурсами.

На думку З.В. Корж та А.П. Войцицького, екологічна експертиза як особлива організаційно-правова форма превентивного контролю є одним із найефективніших засобів запобігання шкоді, яка завдається навколишньому середовищу й здоров'ю людини [1, с. 2].

Нині екологічна експертиза визначається законом «Про оцінку впливу на довкілля». Сфера застосування оцінки впливу на довкілля визначається статтею 3 зазначеного закону [2].

Натепер інститут оцінки впливу на довкілля як елемент економічного механізму реалізації названого права не зовсім результативний. Натомість економічний чинник у механізмі гарантування права на сприятливе навколишнє середовище надзвичайно важливий. Інтереси у сфері охорони навколишнього середовища неможливо забезпечити окремо від матеріальних, оскільки вони єдині в соціальній спрямованості. На нашу думку, питання зміни нормативно-правових актів, які спрямовані на ефективне партнерство економіки й екології, належать до одних із пріоритетних.

Одним із чинників здійснення права на сприятливе навколишнє середовище стає прозора діяльність публічних органів і громадянського суспільства. У поточних умовах здійснюється зростання ролі впливу господарської діяльності на навколишнє середовище. Це призводить до погіршення обстановки у сфері екології та якості навколишнього середовища, через що знижується рівень гідного життя людей і збільшуються шкідливі наслідки для економіки й суспільства.

Закон «Про охорону навколишнього природного середовища» регулює економіко-правові гарантії у сфері екології [3]. Закон містить основні положення про плату за негативний вплив на навколишнє середовище, регламентує підтримку господарської діяльності й діяльності з метою охорони навколишнього природного середовища державою. У законі присутні положення, що стосуються екологічного страхування, які в комплексі становлять економіко-правові гарантії реалізації права на сприятливе навколишнє середовище.

У законі переважає невизначеність низки понять, однак цим поняттям варто дати категоричні визначення, оскільки від того, як здійснюються на практиці економіко-правові гарантії, залежить ефективність реалізації права на сприятливе навколишнє середовище.

Під економіко-правовими гарантіями реалізації права на сприятливе навколишнє середовище мають на увазі умови, спрямовані на соціальний і матеріальний розвиток суспільства, зумовлені мінімальною ймовірністю появи чинників, що негативно впливають на діяльність людини.

Плата за негативний вплив на навколишнє середовище може бути використана як важливий елемент економіко-правових гарантії реалізації

названого права. Положення Закону «Про охорону навколишнього природного середовища» регламентують засади справляння плати за негативний вплив на навколишнє середовище. У законодавстві відсутня ефективна схема реалізації цього платежу для результативного відновлення навколишнього середовища.

Матеріальні кошти від забруднення навколишнього середовища підприємствами надходять до бюджетного фонду, водночас якісні характеристики навколишнього середовища залишаються в незадовільному стані. Часто господарчі суб'єкти виплачують платежі за негативний вплив і продовжують здійснювати забруднення, що є перешкодою економіко-правових гарантії реалізації права на сприятливе навколишнє середовище.

Для посилення здійснення на практиці економіко-правових гарантії реалізації доцільно розглянути можливість зміни порядку справляння плати за негативний вплив. Важливо розглянути питання цілеспрямованого використання як інструменту бюджетної політики для стабільного забезпечення фінансовими ресурсами екологічних завдань держави.

Необхідно зазначити, що актуально стягувати кошти й поліпшити екологічну й економіко-правову ефективність розподілу коштів. Це дозволить адресувати кошти на заходи з охорони природи, через що з'явиться позитивна динаміка стану якості навколишнього середовища.

Одним зі шляхів інституційної підтримки в Україні може бути фінансування екологічних проєктів із місцевих бюджетів, у тому числі обласних фондів охорони навколишнього природного середовища, але цей шлях потребує розвитку. В Україні у 2017–2018 роках існувала практика фінансування екологічних проєктів із місцевих, зокрема обласних, бюджетів, у тому числі обласних фондів охорони навколишнього природного середовища. Однак цю практику не можна назвати поширеною, розвиненою, стабільною та ефективною, зокрема на регіональному рівні [4, с. 106].

У Цілях сталого розвитку України на період до 2030 року передбачено, що, відповідно до рекомендацій та основних принципів, які містяться в програмних документах Конференції Організації Об'єднаних Націй із навколишнього середовища й сталого розвитку, необхідно забезпечувати збалансоване прийняття рішень із проблем охорони навколишнього середовища й можливостей природних ресурсів для реалізації необхідних потреб різних поколінь людей [5].

Реалізацію права на сприятливе навколишнє середовище можна схарактеризувати як трудомістку, часто неефективну діяльність. Однак економіко-правові гарантії реалізації права на сприятливе навколишнє середовище припускають наявність рівноваги між економікою, правом

та екологією. Як стверджує М.М. Сливка, заходи, спрямовані на збереження сприятливого навколишнього природного середовища, існують у вигляді перспективної взаємодії [6, с. 8].

Повертаючись до гарантій реалізації, зробимо висновок про те, що гарантії потрібні для втілення в життя прав, свобод та обов'язків людини й громадянина. У зв'язку із цим їх характер, система й види повинні відповідати певним формам реалізації прав, свобод та обов'язків.

Залежно від сфери дії гарантії реалізації такого права можна класифікувати на внутрішньодержавні й міжнародні. Внутрішньодержавні гарантії реалізації права на сприятливе середовище – це сукупність соціальних, матеріальних, ідеологічних, культурних, правових засобів та умов, які забезпечують належний захист цього права. Вони закріплюються в Конституції України та є частиною міжнародно-правового захисту.

Закон «Про охорону навколишнього природного середовища» відповідно до норм міжнародного права поширює дію на території континентального шельфу у виключній економічній зоні країни. Виходячи із цього, право, яке є частиною міжнародного права, впливає на зміну законодавства й практику правозастосування як елемент механізму міжнародної охорони.

Міжнародні гарантії реалізації права на сприятливе навколишнє середовище охоплюють сукупність міжнародних заходів матеріального, ідеологічного, правового характеру, комплексність умов здійснення засобів захисту спрямованих на виконання завдань з охорони й захисту названого права. Такими умовами є здійснення міжнародної політики, спрямованої на охорону навколишнього середовища, за допомогою кооперації країн. Проведення в економічній сфері політики, що не допускає забруднення навколишнього середовища не тільки на території однієї країни, а й на території суміжних країн у вигляді транскордонного негативного впливу. Такий підхід зазначено в Основних засадах (стратегії) державної екологічної політики України на період до 2030 року [7].

Відбиття в міжнародних нормах права на сприятливе навколишнє середовище можна розглядати як інструмент захисту. Ефективна діяльність міжнародних і регіональних організацій ООН, Ради Європи, Організації з безпеки і співробітництва в Європі, Європейського Союзу, Greenpeace Foundation у галузі забезпечення та реалізації такого права, функціонування профільних міжнародних організацій із захисту екологічних прав гарантує право на сприятливе навколишнє природне середовище.

Досліджуючи наявні в юридичній науці гарантії права на сприятливе навколишнє середовище, їх можна розділяти за способом викладу: прості інституційні гарантії та складні інституційні га-

рантії. Прості інституційні гарантії реалізації представляють закріплену в законі сукупність способів та умов, причин і чинників, спрямованих на забезпечення охорони й захисту цього права. Складні інституційні гарантії реалізації права на сприятливе навколишнє середовище – це закріплена в правових нормах сукупність способів та умов, причин і факторів, спрямованих на забезпечення охорони й захисту не тільки названого права, а й інших прав, наприклад, економічних, соціальних, культурних прав людини.

Аналізуючи різноманітність класифікацій гарантій конституційного права на сприятливе навколишнє середовище, варто виділити загальні й спеціальні (юридичні) гарантії реалізації права на сприятливе навколишнє середовище. Загальні гарантії реалізації такого права стосуються великої групи правовідносин, до яких можна віднести норми, які регламентують цілісний характер функціонування держави й норми, що встановлюють захист правовідносин, наприклад, положення Конституції України.

Спеціальні гарантії реалізації вказаного права – це правові норми, які розкривають зміст, сутність, систему реалізації розглянутого права. Норми, що містяться в Конституції України, встановлюють право на правдиву екологічну інформацію, право на відшкодування шкоди, заподіяної майну й здоров'ю людини внаслідок правопорушення в екологічній сфері, обов'язок збереження природи й навколишнього середовища.

Перелік видів гарантій реалізації права на сприятливе навколишнє середовище досить великий, адже сутність цих прав взаємопов'язана з іншими потребами людини. Право на сприятливе навколишнє середовище можна віднести до списку прав, встановлених у законі як «декларації». Тому доцільно розглянути правові норми, що розкривають детально й поступово роль і значення гарантій реалізації цього права.

Наприклад, у статті 50 Конституції України разом із правом на сприятливе навколишнє середовище визначено два окремих права. Кожне з них означає правові можливості. Такі права існують відносно один до одного в постійній взаємодії, визначають значення правочинів в екологічній сфері.

Право на правдиві інформаційні відомості у сфері екології є ефективною гарантією реалізації права на сприятливе навколишнє середовище. Це слід обґрунтувати тим, що можливість громадян брати, користуватися, змінювати, зберігати відомості є визначальною умовою життя в соціумі. Це вимагає створення системи нормативно-правового регулювання транспарентності публічного управління, яка відповідає європейським стандартам і спрямована на підвищення ефективності органів публічного управління та суб'єктної структури місцевого самоврядування,

вдосконалення відносин між центром і місцевими громадами, зростання якості життя населення шляхом різних чинників, у тому числі гарантій права на сприятливе навколишнє природне середовище [9, с. 47].

Право вимагати від державних органів, органів місцевого самоврядування, інших організацій актуальну, всеосяжну й справжню інформацію про стан навколишнього середовища є деталізацією одного з основних принципів охорони навколишнього середовища, оскільки в такому випадку зазначене право кореспондує обов'язки органів державної влади надати такі відомості.

Варто підкреслити положення, спрямоване на втілення в дійсність цього права, – це право на відшкодування збитку, який завдано здоров'ю або майну людини внаслідок правопорушення у сфері екології. Законом «Про охорону навколишнього природного середовища» встановлено, що спори щодо сфери охорони навколишнього середовища розв'язуються в судових органах у передбаченому законом порядку. Поява шкоди в галузі екології стала дуже частим типом майнового правопорушення. О.О. Веклич зазначає, що для обґрунтування компенсаційних схем відшкодування збитків від забруднення екосистем доречно застосовувати покомпонентні методичні підходи, нині запроваджені в зарубіжних практиках, які, однак, є відносно новими в українській економіці природокористування [10, с. 7].

Право на відшкодування шкоди, яке завдане здоров'ю або майну людини внаслідок правопорушення у сфері екології, є одночасно правом і гарантією реалізації права на сприятливе навколишнє середовище. Наявна правозастосовна практика демонструє невелику ефективність судового захисту компенсації шкоди. На думку О.В. Глуханчука, держава зобов'язана забезпечити доступ громадськості до процедур оскарження дій і бездіяльності державних органів і приватних осіб, що порушують вимоги національного екологічного законодавства. Представники громадськості мають право сперечатися з порушенням національного законодавства у сфері довкілля незалежно від того, належать такі порушення до прав на інформацію та на участь громадськості в процесі ухвалення рішень, гарантованих Орхуською конвенцією, чи ні [11, с. 27–28].

Ситуація, що склалася, залежить не тільки від зatoryжного розгляду судами екологічних справ, а й від мінімального включення в бюджетний фонд регіонального й місцевого рівня коштів на такі цілі.

Особливу роль в реалізації права на сприятливе навколишнє середовище відіграють організаційні гарантії. Організаційні гарантії реалізації права на сприятливе навколишнє середовище представляють комплексну діяльність держави, її органів, посадових осіб, громадських організацій у галузі

правотворчої, правозастосовної практики, здійснення заходів режимного й контрольного характеру. Л.О. Ємець зазначає, що управління у сфері забезпечення екологічної безпеки держави слід відносити до різновидів соціального управління, адже його об'єктом переважно є поведінка людей у відносинах, які виникають, розвиваються та припиняють своє існування під час реалізації державою її екологічної політики в частині забезпечення екологічної безпеки держави [12, с. 13].

Зі змісту Конституції України й закону «Про охорону навколишнього природного середовища» право на сприятливе навколишнє середовище відстоюється в порядку, передбаченому адміністративно-процесуальним законодавством за допомогою правоохоронних органів [13, с. 52].

Досліджуючи організаційні гарантії реалізації права на сприятливе навколишнє середовище, доцільно зазначити, що громадяни можуть звертатися в державні органи для захисту порушеного права, використовуючи таку можливість у різних формах.

Що стосується права на сприятливе навколишнє середовище, організаційні гарантії реалізації цього права у сфері виконавчої влади мають свої особливості. Ефективний захист права громадян вимагає чіткого не тільки правового закріплення переказних обов'язків відповідних державних органів, а й фактичного виконання.

Громадянам надано право на направлення звернень і запитів в органи державної влади й місцевого самоврядування, в інші організації або посадовим особам із приводу надання актуальної інформації, що стосується стану екології на території проживання та заходи, що вживаються для її збереження. Закони «Про інформацію» та «Про ратифікацію Конвенції про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень і доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля» встановлюють обов'язок виконавчих органів державної влади надавати інформацію про діяльність з охорони навколишнього середовища [14; 15].

Розглянуті законодавчі положення належать до організаційних гарантій реалізації права на сприятливе навколишнє середовище. Однак пасивна поведінка органів державної влади з виконання повноважень у галузі збереження навколишнього середовища створює масу правопорушень. У зв'язку із цим слід зазначити, що фізичні особи, громадські об'єднання вправі звернутися за захистом права на сприятливе навколишнє середовище до Омбудсмана, діяльність якого є важливою частиною організаційних гарантій реалізації права.

У сферу діяльності Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини входить спостереження за дотриманням законності в діях держав-

них органів із метою захисту прав людини. Згідно з положеннями закону «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини» Омбудсмен за власною ініціативою має право вживати заходи, які спрямовані на захист прав людини [16]. Інститут Омбудсмена, його робочий апарат є унікальним державним органом, у тому числі у сфері екології не тільки на центральному рівні, але й в регіонах країни. У всіх областях України функціонує представник Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини. У щорічній доповіді за 2019 рік Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини в розділі 2.4 «Право на безпечне довкілля» передбачено включити до Національного плану дій з охорони навколишнього природного середовища на 2020–2025 роки ряд заходів, спрямованих на забезпечення права на сприятливе навколишнє природне середовище [17, с. 66].

У широкому сенсі до гарантій реалізації права людини на сприятливе навколишнє середовище можна віднести загальні політичні, економіко-правові, соціальні гарантії, які покликані забезпечити реалізацію та захист такого права.

Висновки. Під час вивчення класифікацій гарантій реалізації права на сприятливе навколишнє природне середовище варто зазначити, що всі типи гарантій важливі, оскільки створюють можливість для результативності такого права й реалізації необхідної мети. Зростання рівня довіри суспільства до активності органів державної влади й місцевого самоврядування в процесі здійснення екологічної діяльності, в діалектично складних відносинах економіки й права диктує необхідність встановлення особливої ролі за організаційними й економіко-правовими гарантіями реалізації права на сприятливе навколишнє природне середовище. Обумовлено це тим, що такі види гарантій реалізації мають на увазі можливість найефективнішого забезпечення та захисту законних інтересів. Не можна применшувати важливість взаємодії цих видів гарантій реалізації права на сприятливе навколишнє середовище з іншими його гарантіями – загальними й спеціальними (юридичними).

Література

1. Дрижак В.В., Шишова А.Я. Система екологічно-правових гарантій як фактор забезпечення екологічних прав громадян України. *Правові, соціальні та екологічні аспекти захисту довкілля* : матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Чернігів, 19 квітня 2018 р. Чернігів : Академія Державної пенітенціарної служби, 2018. 122 с.
2. Корж З.В., Войцицький А.П. Нормативно-правові та організаційні аспекти здійснення екологічної експертизи проектних матеріалів. URL: <http://academy.gov.ua/ej/ej12/txts/10kzverp.pdf>.
3. Про оцінку впливу на довкілля : Закон України від 23 травня 2017 р. № 2059-VIII / Верховна Рада

України. *Відомості Верховної Ради України*. 2017. № 29. Ст. 315.

4. Про охорону навколишнього природного середовища : Закон України від 25 червня 1991 р. № 1264-XII / Верховна Рада України. *Відомості Верховної Ради України*. 1991. № 41. Ст. 546.

5. Матус С.А., Левіна Г.М., Карпюк Т.С., Денищик О.Ю. Базове дослідження стану та напрямів розвитку екологічної політики України та перспектив посилення участі організацій громадянського суспільства у розробці та впровадженні політик, дружніх до довкілля : аналітичний звіт. Київ : Міжнародний фонд «Відродження», 2019. 117 с.

6. Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року : Указ Президента України від 30 вересня 2019 р. № 722/2019 / Президент України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#Text>.

7. Сливка М.М. Взаємодія суб'єктів охорони навколишнього природного середовища (адміністративно-правовий аспект) : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Львів, 2019. 23 с.

8. Про основні засади (стратегії) державної екологічної політики України на період до 2030 року : Закон України від 28 лютого 2019 р. № 2697-VIII / Верховна Рада України. *Відомості Верховної Ради України*. 2019. № 16. Ст. 70.

9. Єсімов С.С., Бондаренко В.А. Транспарентність як принцип діяльності органів публічного управління в умовах використання інформаційних технологій. *Соціально-правові студії* : науково-аналітичний журнал. 2018. Випуск 1. С. 42–49.

10. Веклич О.О. Базові інноваційні підходи до формування компенсаційного механізму відшкодування збитків від погіршення/знищення екосистемних послуг. *Ефективна економіка* : електронне наукове фахове видання. 2019. № 5. URL: http://www.economy.nauka.com.ua/pdf/5_2019/3.pdf.

11. Глуханчук О.В. Окремі аспекти доступу громадян до правосуддя з питань довкілля. *Судовий захист природного довкілля та екологічних прав* : збірник матеріалів Міжнародного судового форуму, м. Київ, 7 листопада 2019 р. Київ : Верховний Суд України, 2019. 192 с.

12. Ємець Л.О. Адміністративно-правові засади управління у сфері забезпечення екологічної безпеки держави : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07. Харків, 2019. 42 с.

13. Ковалів М.В., Єсімов С.С., Лозинський Ю.Р. Правове регулювання правоохоронної діяльності : навчальний посібник. Львів : ЛьвДУВС, 2018. 323 с.

14. Про інформацію : Закон України від 02 жовтня 1992 р. № 2657-XI / Верховна Рада України. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 48. Ст. 650.

15. Про ратифікацію Конвенції про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля : Закон України від 06 липня 1999 р. № 832-XIV / Верховна Рада України. *Відомості Верховної Ради України*. 1999. № 34. Ст. 296.

16. Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини : Закон України від 23 грудня 1997 р. № 776/97-ВР / Верховна Рада України. *Відомості Верховної Ради України*. 1998. № 20. Ст. 99.

17. Щорічна доповідь за 2019 рік Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини «Про стан додержання та захисту прав і свобод людини і громадянина в Україні». Київ : Поліграфічна компанія «Гепард». 258 с.

Анотація

Сірант М. М. Гарантії реалізації права на сприятливе навколишнє природне середовище. – Стаття.

У статті досліджено гарантії реалізації права на сприятливе навколишнє середовище. Визначено конституційні засади гарантій на сприятливе навколишнє природне середовище. Розглянуто класифікації гарантій на сприятливе навколишнє природне середовище й погляди учених із зазначеного питання. Схарактеризовано загальні та юридичні гарантії. Указано, що загальні гарантії містять економічні, політичні, соціальні, культурно-духовні. Розкрито зв'язок між нормами Конституції України, закону «Про охорону навколишнього природного середовища» й нормативно-правовим регулюванням економічних гарантій. Розглянуто право на відшкодування шкоди, завданої довкіллю, як гарантію забезпечення сприятливого навколишнього природного середовища й організаційні гарантії права на сприятливе навколишнє середовище.

Зауважено, що гарантії реалізації права на сприятливе навколишнє природне середовище стали однією з умов здійснення державної політики у сфері екології, що знаходять відбиття в галузевих документах довгострокового планування. Без гарантій реалізації названого права неможливо забезпечити стійкість екологічного правопорядку й охорони здоров'я людей навіть при відсутності шкідливого впливу природних умов. Однак без участі держави в процесі формування системи гарантій права на сприятливе навколишнє середовище забезпечення в реальній дійсності неефективне. Гарантії реалізації права на сприятливе навколишнє середовище не тільки припускають дієву, гармонійну, упорядковану співпрацю громадянського суспільства й держави, а й мають на увазі поєднання засобів та умов для реалізації такого права.

Звернуто увагу на те, що одним із чинників здійснення права на сприятливе навколишнє середовище стає прозора діяльність публічних органів і громадянського суспільства. У поточних умовах здійснюється зростання ролі впливу господарської діяльності на навколишнє середовище. Це призводить до погіршення обстановки у сфері екології та якості навколишнього середовища, через що знижується рівень гідного життя людей і збільшуються шкідливі наслідки для економіки й суспільства.

Ключові слова: гарантії, право, навколишнє природне середовище, загальні та юридичні гарантії, економічні й організаційні гарантії.

Summary

Sirant M. M. Guarantees of realization of the right to a favorable natural environment. – Article.

The article examines the guarantees of realization of the right to a favorable environment. The constitutional principles of guarantees for a favorable environment have been determined. The classifications of guarantees for a favorable environment and the views of scientists on this issue are considered. General and legal guarantees are described. It is stated that general guarantees include economic, political, social, cultural and spiritual. The connection between the norms of the Constitution of Ukraine, the law "On Environmental Protection" and the legal regulation of economic guarantees is revealed. The right to compensation for damage to the environment as a guarantee of a favorable environment and organizational guarantees of the right to a favorable environment are considered.

It is noted that guarantees of realization of the right to a favorable environment have become one of the conditions for the implementation of state policy in the field of ecology, which are reflected in the sectoral documents of long-term planning. Without guarantees of the implementation of this right, it is impossible to ensure the sustainability of environmental law and order and human health, even in the absence of harmful effects of natural conditions. However, without the participation of the state in the process of forming a system of guarantees of the right to a favorable environment, ensuring in reality is ineffective. Guarantees for the realization of the right to a favorable environment not only presuppose effective, harmonious, orderly cooperation between civil society and the state, but also imply a combination of means and conditions for the realization of such a right.

Attention is drawn to the fact that one of the factors in the exercise of the right to a favorable environment is the transparent activities of public authorities and civil society. In the current conditions, the role of the impact of economic activity on the environment is growing. This leads to a deterioration of the environment and the quality of the environment, which reduces the standard of living of people and increases the harmful effects on the economy and society.

Key words: guarantees, law, environment, general and legal guarantees, economic and organizational guarantees.